

УДК 339.72

Н. М. Ігнатченко,
здобувач, Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут міжнародних відносин

ПРІОРИТЕТИ ВКЛЮЧЕННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОСТІР

N. Ignatchenko,
competitor, National Taras Shevchenko University of Kyiv, Institute of International Relations

PRIORITIES OF INCLUDING THE COMMERCIAL BANKS OF UKRAINE IN THE GLOBAL INVESTMENT SPACE

Стаття присвячена дослідженню пріоритетів розвитку міжнародної інвестиційної діяльності комерційних банків України, обґрунтуванню заходів щодо її оптимізації.

The article is devoted research of priorities of development of international investment activity of commercial banks of Ukraine, ground of measures of its optimization.

Ключові слова: інвестиції, міжнародна інвестиційна діяльність, іноземні інвестиції, портфельні інвестиції, цінні папери, інвестиційні операції комерційних банків.

Key words: investments, international investment activity, foreign investments, portfolio investments, securities, investment operations of commercial banks.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інтеграція України у глобальний фінансовий простір виступає однією з основних передумов оптимального розвитку національної економіки. Це передбачає вирішення низки завдань, серед яких, насамперед, посилення взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями, подальший розвиток дво- та багатосторонньої взаємодії з економічними партнерами, зміцнення макроекономічних показників та фінансової стабільності, забезпечення стабільності розвитку банківської системи, розвиток інвестиційних відносин. Останній, передусім, зорієнтовано на інтенсифікацію міжнародної інвестиційної діяльності комерційних банків. Це зумовлює об'єктивну необхідність визначення пріоритетів міжнародних інвестиційних операцій банківських установ, які на теперішній час є недостатньо розвинутими.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у розробку питань міжнародної інвестиційної діяльності комерційних банків зробили сучасні вітчизняні та західні економісти. Серед них слід виділити роботи Алексєєва А., Ачкасова А., Балацького О., Бергера Ф., Бірмана Г., Брітченко І., Вакаріна С., Василика О., Гладких Д., Гуляєвої Л.П., Данилова Ю., Жукова Є., Іванова Н., Кириченко О., Кисельова В., Криклій А.С., Луців Б., Міркіна Я., Пересади А., Редхеда К., Шарпа У. та ін. Проте питання включення комерційних банків України у глобальний інвестиційний простір з урахуванням проблем та перспектив розвитку цієї сфери в нашій країні потребують більш ґрунтовного дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні пріоритетних напрямів включення комерційних банків Украї-

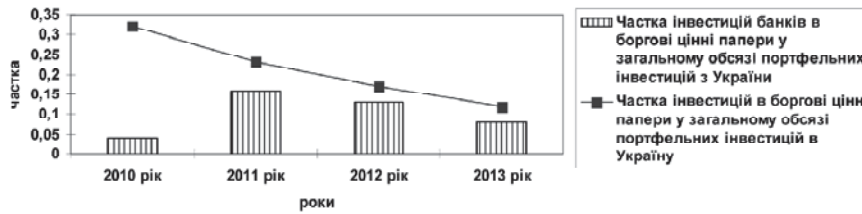
ни у глобальний інвестиційний простір. Це передбачає виконання наступних завдань: визначення особливостей іноземної інвестиційної діяльності комерційних банків України та її основних напрямів, обґрунтування пріоритетів її розвитку в сучасних умовах, розробку напрямів оптимізації зазначених операцій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для забезпечення економічного зростання України пріоритетним завданням економічної політики є нарощення обсягів інвестицій та покращення їх структури. У ситуації, коли незначною є частка підприємств, що мають ресурси для здійснення інвестицій, а бюджет має переважно соціальну спрямованість, інвестиціями можуть виступати кошти, що обертаються на фінансових ринках. Невід'ємними учасниками інвестиційного процесу сьогодні є комерційні банки, які посідають вагоме місце в усіх сегментах інвестиційного ринку [1]. До особливостей розвитку їх іноземної інвестиційної діяльності варто віднести наступні. По-перше, її неможливо розглядати відокремлено від аналізу впливу іноземного капіталу на розвиток банківського сектора, оскільки ці процеси є взаємопов'язаними. По-друге, іноземна інвестиційна діяльність комерційних банків розвивається у напрямі прямого та портфельного інвестування. По-третє, у структурі портфельних інвестицій банківських установ переважають вкладення в боргові цінні папери. Динаміка цього процесу подана на рисунку 1.

По-четверте, інвестиції у створення філій та відділень за кордоном поступово зростають, але у порівнянні з масштабами залучення капіталів з-за кордону знаходяться на достатньо низькому рівні (рис. 2).

Необхідно зазначити, що присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України та швидке їхнє зростання сприяє залученню іноземних інвестицій та звичайно розширює ресурсну базу банків. По-

Рис. 1. Динаміка частки інвестицій банків в боргові цінні папери у загальному обсязі портфельних інвестицій з України та в Україну у 2010–2013 рр.

Складено автором за матеріалами [3; 4; 5].

ряд з цим слід зважати на низку фінансових ризиків, які не тільки можуть призвести до втрати самостійності та керованості у сфері грошово-кредитної політики, несподіваних коливань ліквідності та відпливу фінансових ресурсів із негативними наслідками для стану платіжного балансу, а й до диспропорції в структурі ринку кредитних і депозитних продуктів, що посилює рівень доларизації національної економіки та стає загрозою стабільності національної грошової одиниці [3].

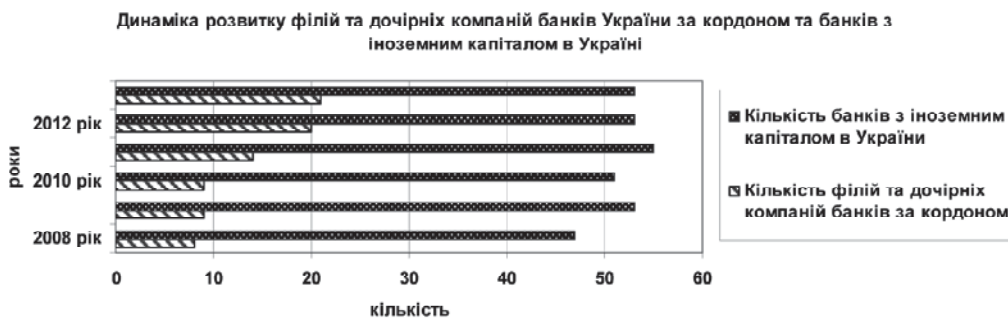
Національна банківська система, зважаючи на незначні обсяги капіталізації порівняно з транснаціональними банками, не може істотно вплинути на світовий банківський ринок [5]. Одним із основних індикаторів розвитку банківської системи, що характеризує ступінь довіри до банків, є рівень її капіталізації. Від якості й величини сукупного капіталу банків країни залежить надійність усієї економічної системи й динаміка її подальшого розвитку. Капітал українських банків, незважаючи на поступове зростання показника балансового капіталу, залишається досить низьким (рис. 3).

Зазначена частка становить лише 12–13% від ВВП, тоді, наприклад, у Росії цей показник дорівнює 37,2%, а у країнах Центральної Європи — понад 40% [4]. Іншими шляхами капіталізації виступають субординований борг і нарощування прибутку. Наступним важливим індикатором розвитку банківської системи є сумарний обсяг активів. Величина активів усіх українських банків є порівняно невисокою, а отже їх вплив на світовий банківський ринок досить незначний (рис. 4).

Ситуація, що представлена на рисунку 4, дозволяє робити оптимістичний прогноз, що спирається на динамічне зростання обсягів банківських активів за останні 4 роки. Варто також зазначити, що участь комерційних банків в інвестиційному процесі має як позитивні, так і негативні моменти. До позитивних можна віднести наступні. По-перше, допуск банків на фондовий ринок сприяє конкуренції між його учасниками, що означає

зменшення витрат емітентів та інвесторів. По-друге, вкладення банків коштів у цінні папери диверсифікує його активи, що підвищує стабільність банку, а отже, і надійність збереження коштів вкладників. По-третє, взаємопроникнення банківського та промислового капіталу покращує трансфер інформації, посилює конкурентоздатність банків та виробничого сектора. Поряд з цим, слід визначити негативні аспекти участі комерційних банків в інвестиційному бізнесі, а саме: а) операції з цінними паперами є досить ризиковим видом діяльності; б) збитки банків від зміни курсової вартості цінних паперів або невдалого їх розміщення при емісії цінних паперів можуть зашкодити інтересам банків, дестабілізувати банківську систему; в) поєднання банківського та інвестиційного бізнесу може спричинити конфлікт інтересів між структурними підрозділами банку.

З метою обґрунтування перспектив включення комерційних банків України у глобальний інвестиційний простір, в першу чергу, слід визначити ті фактори, які сприяють або гальмують розвиток міжнародної інвестиційної діяльності. Це дозволить визначити перспективи такої інтеграції. Зокрема, важливого значення в цьому аспекті набуває використання елементів економіко-математичного моделювання. На нашу думку, в цьому зв'язку варто використати логарифмічну функцію і на цій основі побудувати логарифмічні моделі залежності зовнішніх інвестиційних зобов'язань банківської системи від її основних компонентів та банківських портфельних інвестицій з України від факторів, що на неї впливають. Перша логарифмічна модель залежності зовнішніх інвестиційних зобов'язань банківської системи від її основних компонентів передбачає визначення впливу на портфельні інвестиції в Україну наступних факторів: частки інвестицій в боргові цінні папери у загальному обсязі портфельних інвестицій в Україну, частки боргових цінних паперів у загальному обсязі валового зовнішнього боргу, частки довгострокових кредитів банків у загальному обсязі пасивів, кількості банків з іноземним капіталом

Рис. 2. Динаміка розвитку філій та дочірніх компаній банків України за кордоном та банків з іноземним капіталом в Україні у 2008–2013 рр.

Складено автором за матеріалами [2; 4; 5].

Динаміка зміни частки капіталу банків у ВВП України

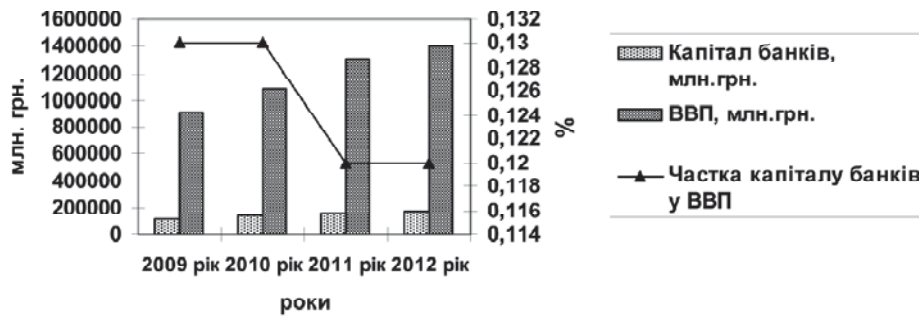

Рис. 3. Динаміка зміни частки капіталу банків у ВВП України у 2009—2012 рр.

Складено автором за матеріалами [2; 4].

Активи банків України у 2008-2013 р.р., млн грн.

Рис. 4. Динаміка обсягу активів банків України у 2008—2013 рр.

Складено автором за матеріалами [2; 4].

в Україні. Позначимо через Y — обсяг пасивів, а фактори впливу наступним чином: X_1 — Частка інвестицій в боргові цінні папери у загальному обсязі портфельних інвестицій в Україні; X_2 — Частка боргових цінних паперів банків у загальному обсязі валого зовнішнього боргу; X_3 — Частка довгострокових кредитів банків у загальному обсязі пасивів; X_4 — Кількість банків з іноземним капіталом в Україні (таблиця 1).

Застосуємо вбудовану функцію ЛГРФПРИБЛ. Кореляційне відношення складає $\eta=0,975$. Отримана функція залежності може бути використана для різноманітних аспектів економічного аналізу, для задач прогнозу та оптимального управління.

Друга логарифмічна модель залежності портфельних інвестицій банків з України від факторів, що на неї впливають вимагає визначення в якості останніх частку інвестицій банків в цінні папери, що дають право на участь в капіталі у загальному обсязі портфельних інвестицій з України, частка довгострокових кредитів банків у загальному обсязі зовнішніх активів, частка боргових цінних паперів банків у загальному обсязі активів, кількість філій та дочірніх компаній банків України за кордоном. Позначимо через Y — обсяг активів, а пов'язані величини наступним чином: X_1 — Частка інвестицій банків в ЦП, що дають право на участь в капіталі у загальному обсязі портфельних інвестицій з України; X_2 — Частка довгострокових кредитів банків у загальному обсязі зовнішніх активів; X_3 — Частка боргових цінних паперів банків у загальному обсязі валого зовнішнього боргу; X_4 — Кількість філій та дочірніх компаній банків за кордоном. Вихідні дані для побудови моделі представлені в таблиці 2.

Застосуємо вбудовану функцію ЛГРФПРИБЛ. Кореляційне відношення складає $\eta=0,9799$, що свідчить про достовірність отриманої моделі. За моделлю найбільш значущими є два фактори X_1 та X_4 , саме вони суттєво впливають на збільшення обсягу активів. Таким чином, розглянуті моделі дозволяють нам виділити ряд чинників, що будуть сприяти інтеграції, а саме: розширення кількості відділень за кордоном, розширення присутності вітчизняного інвестиційного капіталу за кордоном, зро-

Таблиця 1. Вихідні дані для побудови логарифмічної моделі залежності зовнішніх інвестиційних зобов'язань банківської системи від її основних компонентів

Періоди поквартально	пасиви	X1	X2	X3	X4
1	120940	0,35	0,29	0,14	47
2	138104	0,35	0,29	0,13	48
3	148632	0,34	0,3	0,12	50
4	152760	0,32	0,31	0,12	53
5	158764	0,29	0,31	0,12	52
6	164702	0,27	0,32	0,11	52
7	169804	0,25	0,33	0,1	51
8	172211	0,23	0,34	0,1	51
9	176920	0,21	0,34	0,1	51
10	184391	0,2	0,34	0,09	52
11	186920	0,18	0,33	0,08	52
12	188189	0,17	0,32	0,07	53
13	190210	0,16	0,32	0,07	53
14	196321	0,15	0,31	0,07	53
15	198304	0,13	0,31	0,06	53
16	202885	0,12	0,31	0,06	53

Складено автором за матеріалами [2; 4; 5].

Таблиця 2. Вихідні дані для побудови логарифмічної моделі залежності портфельних інвестицій банків з України від факторів, що на неї впливають

поквартально	активи	X1	X2	X3	X4
1	100114	0,26	0,0045	0,06	9
2	110302	0,24	0,0044	0,056	9
3	111004	0,27	0,0043	0,052	9
4	112513	0,28	0,0039	0,05	9
5	119580	0,17	0,0036	0,048	10
6	124347	0,17	0,0029	0,046	11
7	130125	0,18	0,0023	0,041	13
8	133426	0,18	0,0021	0,04	14
9	136544	0,21	0,0018	0,039	15
10	137398	0,22	0,001	0,036	18
11	139846	0,23	0,0007	0,031	19
12	140241	0,23	0,0006	0,03	20
13	140958	0,24	0,0006	0,029	20
14	141346	0,24	0,0006	0,027	20
15	142249	0,25	0,0005	0,024	21
16	143357	0,25	0,0005	0,02	21

Складено автором за матеріалами [2; 4; 5].

стання обсягів прямих інвестицій комерційних банків, зростанні іноземних інвестицій комерційних банків в цінні папери. Включення комерційних банків України у глобальний інвестиційний простір передбачає посилення виокремлених за допомогою економіко-математичного моделювання показників і реалізацію ряду заходів довгострокового характеру, що будуть цьому сприяти. Серед них особливого значення набувають наступні: оптимізація державного регулювання інвестиційної діяльності, стимулювання банків України до інвестиційної діяльності, оптимізація розвитку фінансового ринку, активізація міжнародної інвестиційної діяльності України, оптимізація розвитку ринку цінних паперів.

На наш погляд, серед основних напрямів державної політики щодо стимулювання інвестиційних процесів комерційних банків найефективнішими будуть такі: зменшення податкового тиску на банки, особливо у сфері довгострокового кредитування реального сектора економіки [1]; сприяння капіталізації банків шляхом звільнення від оподаткування прибутку, який спрямовується на цю ціль, оскільки саме достатній обсяг власного капіталу забезпечує активну і прибуткову діяльність у сфері інвестування; звільнення від оподаткування частини прибутків комерційних банків або зменшення податкової ставки для банків, якщо вони спрямовують свої кошти на розвиток науки та в інноваційні проекти; удосконалення системи страхування інвестиційних ризиків комерційних банків для заохочення банків до надання довгострокових кредитів; удосконалення системи іпотечного кредитування, розвиток внутрішнього ринку іпотечних цінних паперів (заставних та іпотечних облігацій); створення умов для поживлення інвестиційної діяльності у спеціальних зонах і на територіях пріоритетного розвитку, де запроваджено спеціальний режим інвестиційної діяльності для суб'єктів господарювання.

Подальший розвиток ринку має відбуватися відповідно до світового досвіду та вимог європейських стандартів, зокрема, щодо створення регульованих ринків фінансових інструментів (Директиви 2004/39/ЄС). Вирішення цього завдання повинно здійснюватись шляхом

створення високотехнологічних та максимально зручних для учасників фінансового ринку інфраструктурних інститутів, насамперед, обліково-розрахункових та торговельних. Відсутність такої інфраструктури відлякує інвесторів, призводить до знецінення активів українських підприємств, зосереджує торгівлю ними у сфері тіншової діяльності офшорних компаній.

ВИСНОВОК

З метою оптимізації процесу включення комерційних банків України у глобальний інвестиційний простір доцільно зосередитися на реалізації наступних заходів: розширенні географічних векторів іноземного інвестування; розробці ефективної структури іноземного інвестиційного портфеля; модернізації облікової інфраструктури фондового ринку, яка полегшить розрахунки між суб'єктами інвестиційної діяльності, сприятиме ефективному виконанню та гарантуванню угод та прискорить процес інтеграції національного ринку до європейського та світових ринків. Крім того, має бути удосконала біржова система на фінансовому ринку України, яка покликана забезпечити сучасні стандарти торгівлі цінними паперами та строковими контрактами, які властиві для будь-якого ліквідного та регульованого ринку.

Література:

1. Івасів І. Вплив іноземних банків на банківську систему України [Текст] / І. Івасів, Р. Корнилюк // Вісник НБУ. — 2011. — № 10. — С. 84—91.
2. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/id=64097>
3. Криклій А.С. Сучасний стан та особливості діяльності вітчизняних банків в інвестиційній сфері / А.С. Криклій, В.А. Криклій // Економіка та держава. — 2008. — № 6. — С. 6—9.
4. Міжнародна інвестиційна позиція України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=582
5. Показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. — http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807

References:

1. Ivasiv I. (2011), "Impact of foreign banks on the Ukrainian bank system", Visnyk NBU, vol. 10., pp. 84—91.
  2. The official site of National bank of Ukraine (2013), "Financial statements of banks in Ukraine", available at: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/id=64097> (Accessed 14 May 2013).
  3. Krikliy A.S. (2008), "Current status and characteristics of domestic banks activity in the investment sector", Ekonomika ta derzhava, vol. 6, pp. 6—9.
  4. The official site of National bank of Ukraine (2013), "International investment position of Ukraine", available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=582 (Accessed 12 April 2013).
  5. The official site of National bank of Ukraine (2013), "Performance of banks in Ukraine", available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807 (Accessed 10 February 2013).
- Стаття надійшла до редакції 24.09.2013 р.*